

## Osudy katolické církve na jihu Čech – akce „H“

Martin Weis

### DOKUMENTY DOBY

V této studii jsou předloženy materiály, které jsem získal především ze státních archivů a které dokumentují činnost krajských a okresních církevních tajemníků ve věci sledování církve. Pro dokumentaci doby jsou dále použity citáty z materiálů Státního úřadu pro věci církevní v Praze – *Věstníku katolického duchovenstva* a *Duchovního pastýře*, které se týkají českobudějovické diecéze jako celku či jejích jednotlivých farností.

První zmíněný dokument nám přibližuje praxi sledování duchovního i ve zpovědnici. Jedná se o poslání „zasloužilé soudružky“ k předstírané zpovědi, aby se zjistilo, jak se dotýčný duchovní staví k režimu.<sup>1</sup>

Svůj kladný postoj k režimu mohl duchovní vyjádřit článkem v tisku, ve kterém např. podpořil socializaci vesnice a budování JZD. Farář ze Starého Rožmitálu, P. Josef Průša tak učinil článkem ve *Věstníku katolického duchovenstva*. Používá frází jako „z lidu jsem vyšel, mezi lidem pracuji... budujeme lepší zítřek a radostnější budoucnost...“ referuje o tom, jak i on se stal členem JZD, a bude mu ve všem pomáhat.<sup>2</sup>

Proces kolektivizace zemědělství započal ve větším po komunistickém převratu 1948 a byl završen koncem padesátých let. Družstva vznikla na základě zákona z 23. 2. 1949 o jednotných zemědělských družstvech. Většina JZD vznikla v důsledku různých forem nátlaku, často i s použitím násilí ze strany státní moci. Mluvčí odporu proti založení družstva byli zatýkáni a vězněni, největší sedláci byli vystěhováni do pohraničí i se svými rodinami. Jak tyto události zapůsobily na vesnici, lze doložit situační zprávou OCT Tábor, ve které je popisován pohřeb vystěhované kulacké ženy ze Zálší:

...během pohřbu vystěhovaní kulaci z Mažic a okolí, kteří se pohřbu zúčastnili, drželi se okolo krku a provokativně plakali. Situace podle sdělení několika na sobě nezávislých pramenů je

<sup>1</sup> „...dne 20. 3. 1950 hlásil náš pozorovatel v Hlasivě, že do vesnice přijel v sobotu dne 18. t. m. misionář, který zde bude do úterý (prý) dne 21. 3. Vzhledem k tomu, že bylo již pozdě misie zakázat, a dále proto, že děkan a čestný kanovník v Hlasivě jest přestárlý a hluchý stařec, byla rychle svolána porada na sekretariátě KSČ a na návrh církevního tajemníka rozhodnuto vyslat k zpovědi spolehlivou soudružku, která by zjistila, jak se misionář staví ke státnímu zřízení..., a použili jsme nabídku soudružky K..., manželky člena OV KSČ v Táboře. Uvedená byla dovezena autem ráno v úterý před ves a odebrala se ihned do kostela. Zúčastnila se celých bohoslužeb, hlavního účelu však nebylo dosaženo, neboť misionář po mši řekl: „Pro krátkost času a pro velkou účast věřících provedeme tentokrát zpověď hromadnou. Opakujte po mně...“ Soudružka byla řádně instruována a je škoda, že se zákrok nepodařil. Misionář se pak modlil za svatého otce... Byl to Cyril Jež, rektor redemptoristů z Plané u Mariánských Lázní. Den na to, když jsem vezl hlasivskému faráři zálohu na schodek rozpočtu, řekl mi tento: „Letos se mi pan misionář nelíbil. Byl velmi nervózní a stále rozrušen. Nic se mu nelíbilo a jen chtěl stále poroučet. Já mám rád klid a jsem rád, že už je pryč...“ Okresní archiv Tábor, fond ONV Tábor, karton č. 592, rukopis, orig.

<sup>2</sup> Srov. *Věstník katolického duchovenstva*, roč. 3, č. 2, s. 3.

taková, že u funkcionářů se projevují známky strachu a celé okolí hovoří o řeči faráře o smutném údělu kulaků..., velká část obyvatelstva kulaky lituje...<sup>3</sup>

Nutnost doplnit řady katedrální kapituly v Českých Budějovicích vedla k vypsání konkursu na uvolněná kanovnická místa z počátku února 1951. Kromě předepsaných dokladů musel uchazeč též obdržet státní souhlas, který byl již dán dopředu, a tak kanovníci *de facto* byli jmenováni státem. Jednalo se o Františka Čecha, Františka Gabriela a Antonína Titmana, který se později stal kapitulním vikářem.<sup>4</sup>

V pondělí 12. března 1951 shromáždili se v úřadě předsednictva vlády biskup ThDr. Jozef Čárský z Košic, biskup ThDr. Mořic Pícha z Hradce Králové, biskup ThDr. Štěpán Trochta z Litoměřic, biskup ThDr. Ambroz Lazík z Trnavy, apoštolský administrátor českotěšínský ThDr. František Onderek a kapitulní vikář Antonín Stehlík z Prahy. Dostavili se, aby do rukou náměstka předsedy vlády ministra Zdeňka Fierlingera složili slib věrnosti republice. Jménem všech přítomných přednesl biskup Čárský toto prohlášení:

...proto dovolu, aby som slavnostne prohlásili, že všetchni bez výhrady uznávame platnosť štátnych zákonů, zvlášte pak zákona, ktorým se zřizuje SÚC a zákona o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností státem... přičiníme se o to, aby zavládl trvale dobrý poměr mezi církvi a státem. Chceme všemožně podporovat budovatelské úsilí našeho pracujícího lidu a našeho lidově demokratického zřízení...<sup>5</sup>

V rámci objektivit práce nutno přiznat, že stát si v hospodářské oblasti plnil své závazky, a přispíval nemalou částkou na opravu kostelů, které mnohde dříve pod šlechtickým patronátem dlouhá léta chátraly. Mnohdy se ale tyto projevy díky nesetkaly s pochopením u části „reakčních věřících“. Duchovní, kteří projev pochvaly, a to mnohdy zasloužené, adresovaly státu, čekal přinejmenším příliv anonymních dopisů velice hanlivého obsahu.

Dotyčné anonymy s velkou pravděpodobností, jak nasvědčuje forma, psali ti, kteří nikdy nebyli věrnými členy církve a v dobách těžkostí svou víru zapřeli pro „jidášský groš“ a své svědomí touto činností chlácholili.<sup>6</sup>

Ve zprávě o religiozitě českobudějovického kraje a o postoji státní správy v okresech k církevní politice, přednesené na schůzi politbyra ÚV KSČ, s. Vlček, vedoucí tajemník KV KSČ českobudějovického kraje, uvedl, že v roce 1951 bylo

<sup>3</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, Fond KNV Č. Budějovice, karton č. 691, sign. cír/3, Situační zpráva KCT z Č. Budějovic ze dne 5. 7. 1956, zasláná SÚC Praha, opis.

<sup>4</sup> František Čech, nar. 7. 1. 1888 v Lukavci, administrátor děkanství v Č. Bud. od 20. 12. 1950, † 4. 5. 1951; František Gabriel, nar. 5. 11. 1888 v Mladém u Č. Budějovic, pozdější kapitulní děkan a probošt kapituly od 20. 3. 1958, † 24. 1. 1969; Antonín Titman, nar. 8. 2. 1910 v Kunovicích na Moravě, administrátor u sv. Jana Nepomuckého v Č. Budějovicích od 1. 5. 1951, od 9. 6. 1953 kapitulní vikář, † 11. 9. 1970. Srov. *Katalog diecéze českobudějovické*.

<sup>5</sup> Srov. *Věstník katolického duchovenstva*, roč. 3, č. 3, s. 1 (z 13. 3. 1951).

<sup>6</sup> Vikář Pátek z Malenic obdržel anonym tohoto znění: „Rudý faráři! Libuješ si, že máš obilný kostel a stát dal 100 000 Kčs. A kolik miliard sebral rudý stát církvi, to nevíš? A nepíšeš? Ty nevidíš vykradené statky, dílny a krámy? Ty nevidíš otroky nucených brigád, kterým drze říkají „dobrovolné“? Víme, že proti teroru je těžko – tak alespoň mlč! Jinak jsi buď slepý, nebo ničema! A tak si vyber – jsi pro Krista nebo Antikrista? Neb přijde den!...“ Dopis byl odeslán z Č. Budějovic, psán hůlkovým písmem. Tento dopis obdržel kolem 25. 11. 1955, tedy v době, kdy byl v nemocnici. Originál byl předán na oddělení StB ve Vimperku. Státní oblastní archiv Třeboň, Fond KNV Č. Budějovice, karton č. 699, sign. cír/11.

v českobudějovickém kraji 4286 sňatků, z toho 2733 katolických – církevních. Z řím. katol. církve v roce 1951 v českobudějovickém kraji vystoupilo celkem 1588 občanů.<sup>7</sup>

V tabulce je uveden statistický přehled výstupů z katolické církve v jednotlivých měsících za rok 1950 s porovnáním celého kraje a okresu Tábor.<sup>8</sup>

| Měsíc    | Celý kraj | Okres Tábor |
|----------|-----------|-------------|
| Leden    | 144       | 41          |
| Únor     | 127       | 33          |
| Březen   | 130       | 27          |
| Duben    | 131       | 25          |
| Květen   | 61        | 13          |
| Červen   | 80        | 15          |
| Červenec | 77        | 8           |
| Srpen    | 74        | 10          |
| Září     | 65        | 14          |
| Říjen    | 64        | 2           |
| Listopad | 60        | 2           |
| Prosinec | 53        | 6           |

Stát si vybíral „vlastenecké“ duchovní ke spolupráci převážně na platformě světového boje za mír. V září 1951 byl svolán do Prahy celostátní mírový sjezd katolického duchovenstva. Nosnou myšlenku sjezdu vyjádřil litoměřický biskup Štěpán Trochta:

...stavěti se stranou upřímného mírového hnutí a nebo připouštět možnost války, ba dokonce si válku přát, bylo by jistě nejen nesrovnatelné se svědomím křesťana, nýbrž i zradou národní věci. S tím větším odporem odvracíme se od oněch jednotlivců, kteří opustili vlast a spojují se s nepřáteli své země, aby připravovali válku proti své vlasti...<sup>9</sup>

I z českobudějovické diecéze přijeli delegáti.<sup>10</sup>

<sup>7</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, Fond KNV Č. Budějovice, karton č. 364, sign. 290/2, referát, rukopis.

<sup>8</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 363, sign. 290/1, Hlášení KCT v Č. Budějovicích SÚC v Praze, opis, nesignovaný, bez data.

<sup>9</sup> Srov. *Věstník katolického duchovenstva*, roč. 3, č. 9, s. 3–4 (z 14. 9. 1951).

<sup>10</sup> Josef Buchta, František Gabriel, Karel Reban, Antonín Jurásek, Bohumil Douša, Miloslav Trdla, Antonín Tittman, Antonín Lyko, Václav Nápravník, František Vích, Ignác Miklík, Josef Velický, Jan Straka, Jakub Vísner, Jan Navrátil, František Veselý, Václav Peřt, Alois Kortán, František Friedl, Jan Matuška, Ladislav Berounský, Jan Šanda, Rudolf Princ, Josef Kavale, Josef Prágr, František Kaitman, Alois Havlíček, František Kukačka, František Vondryška, František Pernegr, Václav Klíma, Antonín Mikolášek, Jan Panoš, Antonín Komrská, Karel Poucha, Václav Kahuda, Jaroslav Šebesta, František Lála, Josef Komínek, Emil Haase, Jaroslav Holub, František Votruba, Zdeněk Lameš, Antonín Sedláček, Oldřich Votava, Václav Adámek, Josef Šlechta, Jaroslav Šubrt, Jan Pitra, Jan Zítek, František Kozel, Jan Hošna, Rudolf Kohout a Karel Menhart. Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 364, sign. 290/2, rukopis, nesignovaný.

Počátkem roku dostali všichni okresní církevní tajemníci za úkol od SÚC vypracovat seznam tzv. postradatelných a nepostradatelných osob církevního života. Celá akce byla přísně tajná a nesla označení akce „V“. Z archivních dokumentů vyplývá že hodnocení P (postradatelný) nebo N (nepostradatelný) bylo přidělováno podle tzv. „reakčnosti“ jednotlivé osoby (hodnocen byl vztah k lid. dem. zřízení, státní správě, JZD, politická angažovanost, třídní původ... atd.). Jelikož mnohé osoby církevního života vbrzku seznaly, čeho je zapotřebí, aby mohli setrvat na svém dosavadním místě, zapojily se do často „předstíraného“ angažovaného života. Proto můžeme číst na stránkách tisku různá loajální prohlášení a sdělení, např. „Dva vzorné činy kněží“, „Vesniční boháči – nepřátelé lidu“, „Kněží do řad průkopníků lepšího života na vesnici“, „Katolický kněz spolubudovatelem lepšího života naší vesnice“, „Jak se stát stará o církevní památky“, „Budovatelské závazky učitelek náboženství“, „Odvědčíme se poctivou prací pro blaho lidu“ a mnohé další je možno spatřit ve *Věstníku kat. duch.* v roce 1952. Zapojení kněží do budování socialismu na vesnici bylo předmětem jednání i na vikariátních konferencích.<sup>11</sup>

Mnozí duchovní se snažili hledat únik z těžkosti doby ve svých „koníčcích“, a to v takové míře, že i církevní tajemníci ve svých hlášeních se mnohdy kriticky vyjadřovali, že přestali pečovat o duchovní správu.<sup>12</sup>

Dobře toto charakterizuje i předání církevních matrik státu a reakce duchovních na toto opatření. Bylo hodnoceno vesměs kladně slovy „alespoň ubyla práce“, jen povětšinou starší duchovní se s nimi těžce loučili se slovy: „Strávil jsem nad nimi padesát let života.“

## BISKUPSKÁ KONSISTOŘ

Poměry doby se odrážely i na biskupské konsistoři, jejím složení a činnosti. Biskup *de facto* do složení a činnosti nemohl zasahovat. Neomezeným pánem konsistoře byl vládní zmocněnec s. Sotona, kterého ve všem poslouchal generální vikář Buchta a další úředníci konsistoře. Po zatčení kancléře konsistoře Karla Tomšů

<sup>11</sup> Kněží třeboňského okresu vstupují do SČSP: „Na okresní besedě duchovních v třeboňském okrese vstoupilo deset řím. kat. duchovních do Svazu československo-sovětského přátelství, aby tak dokázali vděčnost Sovětskému svazu za naše osvobození a za jeho neúnavnou práci pro světový mír.“ *Věstník katolického duchovenstva*, roč. 4, č. 3, s. 6 (z 20. 3. 1952).

„...Na vikariátní poradě katolických duchovních soběslavského okresu, které se zúčastnil kapitulní vikář P. Buchta, bylo jednomyslně přijato usnesení všemi silami pomáhat při budování socialismu na vesnici a zvláště podporovat JZD. O šíření pokroku ve svých farnostech se již přičiňují veselský děkan P. Antonín Komrska, který horlivě pracuje v agitačních kolonách, a P. František Kašpar v Zálší na Blatech, který svými proslovy a osobním přesvědčením poučuje zemědělce, že jen vybudováním socialistické vesnice bude dosaženo šťastného a spokojeného života pro všechny.“ *Věstník katolického duchovenstva*, roč. 4, č. 9, s. 2 (z 30. 9. 1952).

<sup>12</sup> „...P. Votruba se stal náruživým pěstitelům květin a nyní bude stavět na zahradě skleník k tomuto účelu. Ani neví, že každým měsícem mu ubývá 10–12 věřících, anebo o tom nechce vědět... P. Kostka v Suchdole měl zas menší výstup s JZD, že mu nedali tolik brambor, co chtěl, a bylo třeba tam zasáhnout. Do kostela tam chodí lidí málo, je velký poberta, za každý obřad dovede vyždímat kapsu. Kdyby byl každý kněz takový, nechodil by za chvíli do kostela nikdo. V Suchdole je situace po stránce církevní stále rozháraná... Státní oblastní archiv Třeboň, Fond KNV Č. Budějovice, karton č. 365, sign. 290/3, Situační zprávy OCT Třeboň z 28. 3. 1952 a 31. 5. 1952, zaslané KCT v Č. Budějovice, rukopis, orig.

v souvislosti s procesem „vatikánských agentů“ byl jmenován nejdříve sekretářem a o měsíc později kancléřem Miloslav Trdla, a to od 1. 3. 1951.

Členové katedrální kapituly sice byli „poradním sborem biskupa“, ale pouze formálně, a do činnosti biskupské konsistoře zasahovali jen sporadicky.

Každé jednání konsistoře, které nemohl ze své církevní pravomoci vyřídit generální vikář a které vyžadovalo souhlas biskupa, bylo komplikované a vedlo vždy k zhoršení vztahů biskupa Hloucha ke státu. Jako příklad uvádíme jednání o stanovení hranic vikariátů tak, aby souhlasily s hranicemi okresů, a o jmenování nových vikářů, s „dobrým poměrem“ ke státní moci. Toto jednání probíhalo od ledna 1952 a jak dosvědčuje přípis KCT z Č. Budějovic ze 17. ledna 1952, šlo k úspěšnému závěru. Biskup Hlouch se rozhodl vydat oběžník, ve kterém by uvedl novou úpravu vikariátů od 1. 2. 1952. Ale dne 7. 1. 1952 přijel na konsistoř s. Dolek, odborový přednosta katolického odboru z SÚC, a požadoval novou formu styku a jednání s biskupem Hlouchem. Všechny oběžníky měly být přepracovány v tom smyslu, že bude uvedena formule z *příkazu ordinariátu* a podepsán generální vikář Buchta. Obsah oběžníků zůstal tak stejný, ale oběžníky nebyly vydány ordinariátem, ale konsistoří. Dále bylo určeno, že všechna pošta pro ordinariát bude na konsistoři prezentována, potom doručena biskupovi, který ji vyřídí tak, že na rubu dopisu napíše odpověď, předá opět konsistoři, ta biskupovo vyjádření přepíše pod uvedenou formulku a odešle s podpisem generálního vikáře. KCT v Č. Budějovicích k tomuto rozhodnutí SÚC uvádí: „V zásadě je toto rozhodnutí správné, neboť vyzdvihuje konsistoř a generálního vikáře a potlačuje význam biskupa, který nesložil slib a před státem nemá důvěry. Může sice diecézi řídit, nikoliv však veřejně, oficiálně podpisovat.“ Dále KCT uvádí, že ale nepovažoval dobu tohoto rozhodnutí za nejlepší, neboť biskup Hlouch měl eminentní zájem vše řídit osobně, hodně korespondovat a rozhodovat. Varoval s. Dolka, že biskup může celé rozhodnutí o vikariátech zastavit.

Přednosta odboru z SÚC s. Dolek trval však na svém rozhodnutí s tím, že to tak na poradě SÚC bylo určeno. Navštívil biskupa a setrval s ním ve více než hodinovém rozhovoru o samotě. Vrátil se s tím, že biskup na novou formu korespondence prý již najel a pojal naději, že se zmocněnci podaří všechny požadavky SÚC prosadit. Na to s. Dolek rozhodl, aby oběžník byl upraven a vytištěn podle nového způsobu, tj. s podpisem generálního vikáře bez předchozího schválení biskupem a biskupovi dán po vytištění pouze k nahlédnutí. Upravené oběžníky byly rozmnoženy a zaobalovány. Druhého dne pokračovalo jednání s. zmocněnce a gen. vikáře Buchty u biskupa Josefa Hloucha. Podle zprávy KCT vše se zdálo v nejlepšího pořádku až do doby, kdy zmocněnec ukázal biskupovi jeden exemplář oběžníku. Biskup, když uviděl podpis generálního vikáře, odmítl další spolupráci se zástupci státu a přes veškeré přesvědčování se nepodařilo zmocněnci biskupa uklidnit. Biskup z tohoto jednání celou noc nespál a své rozhodnutí nezměnil. Při další návštěvě řekl zmocněnci: „Tam ten (myslel Buchtu) se svým činem (tj. podepsáním se na oběžník) se sám suspendoval. Považuji jej za suspendovaného a kterýkoliv čin nebo rozhodnutí udělá, je neplatné.“

Oběžník byl přesto duchovním rozeslán. Tato skutečnost byla telefonicky oznámena formou důvěrnou s. Dolkovi, který přikázal, aby se zatím k biskupovi nechodi-

lo. Korespondence se prezentuje a dává biskupovi, ten ji však zatím nevyřizuje. Korespondence adresovaná na něj přímo, se dle rozkazu s. Dolka neotevírala a nekontrolovala, přestože s tím KCT nesouhlasil a takto zhodnotil vzniklou situaci na konsistoři:

...couvnout nelze, situace však je tak znesnadněna, jako snad dosud nebyla. Generální vikář i kancléř jsou stísnění, přestože nic neví. Bude-li biskup Hlouch chtít, může dát zprávu o tom, že považuje generálního vikáře za suspendovaného přes svého zpovědníka nebo přes řeholnice na vědomí duchovním i gen. vikáři samému. Zabránit tomu nemůžeme nijak. K biskupovi dle příkazu s. Dolka jít zmocněnec ani já nemáme. Nezbyvá tedy, než čekat, jak se situace vyvine dále. Jak jinak věc řešit nevím, zhodnocení kroku, kterým byla situace zapříčiněna se zdržím...<sup>13</sup>

Protože situace na konsistoři byla již značně napjatá a jednání s biskupem Hlouchem nevedla ke vzájemné kompromisní dohodě, začalo se uvažovat o úplném odstranění biskupa Hloucha z diecéze českobudějovické a jeho nahrazení povolným ordinářem. Celá tato akce byla SÚC nazvána Akce „H“ (Hlouch) a její provedení je popsáno na následujících stránkách.

## POMLOUVAČNÁ KAMPAŇ

Akce „H“ na odstranění Hloucha z diecéze probíhala v několika fázích. V první se jednalo na SÚC o možnosti odstranění biskupa Hloucha z diecéze a hledala se vhodná náhrada. Taktéž OCT objížděli „pokrokové“ duchovní, a to obzvláště ty, kteří v minulosti měli nějaké neshody s biskupem. U těchto duchovních vyzdvihovali nesmlouvavost biskupa, jeho přísnost a neústupnost, a naznačovali, že by eventuální změna ordináře mohla být k jejich prospěchu. Pak se ptali na jejich názor na biskupa a na generálního vikáře Buchtu. Takto získané materiály sepsali a souhrnně zaslali na SÚC jako doklad toho, že duchovní přivítají změnu ordináře. Poté bylo přikročeno k další fázi akce „H“; tou bylo přímé odstranění biskupa Hloucha z diecéze. Na tomto místě je uveden nejdříve jako doklad hodnocení biskupa Hloucha kádrový posudek vypracovaný KCT v Č. Budějovicích, ve kterém je Hlouch líčen jako tvrdý třídní nepřítel a stoupenec Vatikánu:

...ThDr. Josef Hlouch, nar. 26. 3. 1902, je římskokatolickým biskupem v Č. Budějovicích od 1. 10. 1947. Jeho postoj k lidově dem. zřízení jest nepřátelský. Svou nepřátelskou činnost vůči demokratickému státu projevoval zvláště agilně v roce 1949 promluvami a kázáními veřejně, ba i v soukromých hovorech. Ani dnes není lidově demokratickému zřízení nijak nakloněn, zůstává dále tvrdým třídním nepřítelem, ač některé věci, které jsou po něm žádány lidovou správou, vykoná a vyhoví v nich, a to neochotně a jen proto, aby tak získal další čas pro svou vyčkávací taktiku, než ze svého přesvědčení. Jest oddaný stoupenec Vatikánu. Jeho politická nebezpečnost tkví především v tom, že dovede dobře působit a získávat lid, jak venkovský, tak městský. Poukazujeme zde na fakt, kdy nastoupil v Budějovicích, tehdy častými návštěvami v továrnách a při různých církevních slavnostech, sportovních utkáních si získával vliv i v řadách dělnických. Povahově jest ješitný, vychytralý, přitom velmi vzdělaný nejen v církevních věcech...<sup>14</sup>

<sup>13</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, Fond KNV Č. Budějovice, karton č. 363, sign. 290/2, Zpráva KCT z 17. 1. 1952 předsedovi KNV v Č. Budějovicích, rukopis, opis, nesignovaný.

<sup>14</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 364, sign. 290/2, Kádrový posudek vypracovaný KCT v Č. Budějovicích dne 13. 2. 1951, opis, nesignovaný.

Druhým dokumentem je zápis z celostátní porady krajských církevních tajemníků na SÚC konané dne 9. 1. 1952. KCT z Českých Budějovic s. Wolf byl na ní hodnocen jako politicky vyspělý a bylo přiznáno, že má nejtěžší podmínky v Čechách a nejhoršího a nejtvrďšího biskupa z celé republiky. Došlo také ale na kritickou výtku adresovanou KCT v Č. Budějovicích a zmocněnci konsistoře, přednesenou ministrem Fierlingerem, představitelem SÚC:

...vy v Českých Budějovicích jste nám nepomáhali dobře. Nedovedl jsi ovlivňovat církevní pětku, která si dělala, co chtěla. Jen jste pořád žádali odstranění biskupa. Když jsem s tím přišel k s. Gottwaldovi a řekl jsem mu to, otázel se mě: Máte za něj pořádnou náhradu? Musil jsem říci, že ne. Špatně jste to dělali. Omezovali jste se na bezpečnostní opatření.

Na to KCT z Č. Budějovic odpověděl žádostí, aby mu bylo dovoleno některé věci blíže vysvětlit. Církevní pětku velmi bedlivě zvážila celou situaci a dělala důkladný průzkum. Byla však informována s. Havelkou z SÚC, že odstoupení biskupa je hotovou věcí a s. Jirásek sdělil KCT, že k tomu dojde v listopadu 1951. Nástupce zde byl – Buchta. Kapitula zde byla. Bezpečnostní opatření byla provedena u dvou duchovních po řádném zvážení. Na to byl KCT z Č. Budějovic přerušen ministrem Fierlingerem: „Buchta! Ten nemůže být nástupcem! A vůbec – přijmi bolševický kritiku...“<sup>15</sup>

Akce na odstranění biskupa Hloucha z diecéze pokračovala, jak již bylo zmíněno, kampaní v řadách „pokrokových duchovních“. Z archivních materiálů je zde uveden pro dokumentaci příklad vyjádření dvou tzv. „vlasteneckých“ duchovních na eventuální odstranění biskupa Hloucha z diecéze, ve kterých se zrcadlí jejich charakter.<sup>16</sup>

Porovnáme-li tato vyjádření duchovních a hodnocení biskupa KCT, je přinejmenším zarážející, že kněží našli slova tvrdšího odsouzení svého biskupa než zástupce státní správy, který u biskupa jako svého „třídního nepřítele“ dokázal zaznamenat i jeho klady a ve slovních formulacích používal slov nevyjadřujících zášť či zlobu.

## VYHOŠTĚNÍ BISKUPA MIMO DIECÉZI A VOLBA KAPITULNÍHO VIKÁŘE

Akce „H“ vyvrcholila odstraněním biskupa Hloucha z úřadu a vyhoštěním z území českobudějovické diecéze. Tehdejší duchovní byl o tomto informován pouze krátkou zprávou uveřejněnou ve *Věstníku kat. duchovenstva*:

...ze Státního úřadu pro věci církevní se úředně oznamuje: Protože českobudějovickému biskupu ThDr. Josefu Hlouchovi byla pro jeho zamítavé stanovisko k církevním zákonům nálezem správních orgánů podle § 101 a 23 správního trestního zákona uložena pokuta a jemu určen pobyt mimo českobudějovickou diecézi, došlo k uprázdnění úřadu českobudějovického ordináře.

<sup>15</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 363, sign. 290/2, Zápis z porady pro předsedu KNV v Č. Budějovicích, vypracovaný KCT v Č. Budějovicích dne 17. 1. 1952, rukopis, opis, nesignovaný.

<sup>16</sup> Farář Špatný z Dobré Vody u Českých Budějovic: „...Když truceje dítě, tak se mu naseká zadnice. To však nejde udělat biskupovi. Je mi lhostejno, jak to dále dopadne.“ Farář Haase: „...biskup jest mi lhostejný. Pro socialismus je třeba vychovat lid. Bude to těžké oprostít jej od kazů minula. To jest otázka celé generace. Buchta jest mi sympatický.“ Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 364, sign. 290/2.

Proto se dne 31. 3. t. r. sešla českobudějovická kapitula u sv. Mikuláše, která přijala rezignaci dosavadního generálního vikáře P. Buchty na tento úřad a zvolila ho potom jednomyslně kapitulním vikářem diecéze českobudějovické. SÚC udělil nově zvolenému kapitulnímu vikáři k vykonávání jeho nového úřadu souhlas.<sup>17</sup>

Odstranění biskupa z diecéze bylo předem naplánováno a archivní fond dokládá z tehdejší doby přísně tajný materiál postupu. V první řadě byli dány patřičné instrukce tajemníkům KV KSČ ústředním sekretariátem KSČ, ministerstvo vnitra podalo instrukce předsedům KNV Č. Budějovice, Jihlava a Plzeň. Ústní informace od SÚC obdrželi prostřednictvím s. Dolka – zmocněnec na konsistoři a KCT. S SNB bylo projednáno opatření převozu biskupa Hloucha a dvou řeholnic do Kadaně. Také byli předem připraveny výměry trestní komise a provedena instruktáž všech OCT a předsedů ONV v obvodu diecéze. Dále byl stanoven plán následujícího akčního postupu:

27. březen

- odpoledne bude s. Dolkem na SÚC informován s. Molkup.

28. březen

- s. Dolek a s. Werner odjedou autem odpoledne do Č. Budějovic (18.00 h na místě) a na poradě s předsedou KNV, KCT a s. Jindrou, referentem II. referátu JNV, projednají opatření ve dnech 29. 3.–3. 4. t. m. Předseda KNV připraví dopis, kterým pozve probošta Bočka k pohovoru na 30. 3. na KNV; s. Jindra vydá výměr o omezení pobytu pro biskupa s datem 27. března 1952.

29. březen

- na 9.00 h bude svolána trestní komise JNV, která projedná případ a vydá trestní nález s datem 28. 3.;
- na 10.00 h provede s. Dolek instruktáž OCT kraje Budějovice a Jihlava o opatření proti Hlouchovi a úkolech OCT;
- 13.00 h – budou s. Dolkem instruováni OCT a předseda ONV plzeňského kraje v Horažďovicích za účasti zástupce předsedy KNV v Plzni;
- 15.00 h – dodá KCT s. Wolf výměr i trestní nález biskupovi, který potvrdí přijetí výměru a napíše eventuálně odvolání. Orgán StB, který bude KCT doprovázet, mu sdělí, aby se do tří hodin připravil k odjezdu. Na odjezd budou rovněž upozorněny obě řeholnice;
- 19.00 h – budou biskup i dvě řeholnice odvezeni (auto vjede do průchodu konsistoře); s. Dolek a s. Verner se zmocněncem a KCT připraví seznam kněží, kteří budou pozváni na 3. 4. na konsistoř.

30. březen

- 8.00 h – s. Dolek bude informovat P. Buchtu o opatřeních a dalších úkolech a připraví s ním rezignaci gen. vikáře. Generální vikář Buchta v době jednání na KNV dodá do bytu probošta Bočka písemnou rezignaci na funkci gen. vikáře;
- 11.00 h – s. Zeman bude informovat kanovníka Titmana o opatřeních;
- 11.30 h – s. Zeman pozve kanovníka Gabriela, kterého bude všeobecně informovat; KCT s. Wolf uvede probošta Bočka v 11.00 h do kanceláře předsedy KNV, kde mu s. Dolek předá dopis s. Fierlingera. V rozhovoru s. Škoda vysloví

<sup>17</sup> Věstník katolického duchovenstva, roč. 3, č. 4, s. 5 (z 28. 4. 1952).

názor, že on by snad mohl být kapitulním vikářem. V případě, že by souhlasil, s. Dolek ho přesvědčí o vhodnosti volit P. Buchtu. S. Zeman uvede kanovníky Gabriela a Titmana do kanceláře předsedy a bude s nimi dále jednáno, aby volba P. Buchty byla provedena v pondělí dne 31. 3. dopoledne a aby kapitula toto opatření sdělila vikářům;

- 14.00 h – s. Verner a s. Dolek navštíví gen. vikáře Buchtu, kterého budou informovat o stanovisku kapituly a dalších úkolech.

### 31. březen

- 10.00 h – sejde se kapitula k volbě kapitulního vikáře. Zápis o volbě bude předán do rukou s. Dolka, který zařídí obratem vydání státního souhlasu;
- 12.00 h – kapitulní vikář pozve kapitulu k obědu, kterého se zúčastní s. Dolek; OCT navštíví nejreakčnější faráře v diecézi a budou je informovat o opatřeních v Č. Budějovicích a učiní je eventuálně zodpovědnými za pořádek ve farnosti; probošt Gabriel rozešle pozvání kapituly vikářům a pokrokovým kněžím diecéze na poradu dne 3. 4.; zmocněnec uvědomí telefonicky všechny KCT o výsledku volby, kteří v tomto smyslu ihned budou informovat OCT ve svém kraji; P. Buchta si připraví projev na 31. 3. za pomoci s. Zemana a předloží jej s. Dolkovi na SÚC do 2. 4.; instruktáž předsedů ONV předsedou KNV o opatřeních v Č. Budějovicích.

### 1. a 2. duben

- OCT navštíví většinu kněží ve svých okresech a budou je informovat o situaci v diecézi.

### 3. duben

- 10.00 h – shromáždí se generální vikář, kapitula, zástupce SÚC a pozvaní kněží olomoucké diecéze v zasedací síni konsistoře, kde budou informováni o opatřeních vůči biskupu Hlouchovi a volbě kapitulního vikáře, který učiní projev v tom smyslu, že ač přejímá obtížný úkol, bude v této funkci neochvějně hájit zájmy církve a našeho lidu; po skončení budou kněží pohoštění chlebičky a černou kávou; zmocněnec s. Zeman zůstane na přechodnou dobu dále na konsistoři.<sup>18</sup>

Podle scénáře do detailu připraveného bylo přesně postupováno, biskup byl z diecéze odstraněn a do funkce kapitulního vikáře byl zvolen bývalý gen. vikář Josef Buchta. Biskupský stolec na dlouhá léta osířel... Nastalo období bezpodmínečné podřízenosti kat. církve v českobudějovické diecézi státní moci. Ani „nejreakčnější“ duchovní nevystoupili s organizováním nějakých hromadných protestů, jak se obávala státní moc, a tvrdým postupem vůči Hlouchovi byli zaraženi. Vlastenečtí duchovní tuto změnu přivítali, neb nastal, jak se domnívali, jejich čas...<sup>19</sup>

<sup>18</sup> Státní oblastní archiv Třeboň, fond KNV Č. Budějovice, karton č. 364, sign. 290/2, rukopis.

<sup>19</sup> Srov. Martin Weis, *Minutěnky vzpomínek na pastýře lidu svého*, Praha: Panevropa, 1999.